

ANGÅENDE COVID-19 OCH BYGGENTREPRENADER

Nedan följer en kortare orientering rörande Covid-19/Coronaviruset och konsekvenser av detta för entreprenader för vilka AB 04 eller ABT 06 gäller. Då informationen är någorlunda allmänt hållen, bör den uppfattas som just en orientering. Bedömningen för enskilda entreprenader är alltid beroende på förhållandena i det enskilda fallet.

1. COVID-19 – EPIDEMI/PANDEMI

- 1.1. Covid-19 är enligt Folkhälsomyndigheten benämningen på den sjukdom som orsakas av viruset SARS-CoV-2 (Coronaviruset). SARS-CoV-2 klassas sedan 30 januari 2020 av WHO som ett internationellt hot mot människors hälsa. Den 1 februari 2020 beslutade den svenska regeringen att Covid-19 klassificeras som allmänfarlig och samhällsfarlig sjukdom enligt smittskyddslagen. Sedan den 11 mars 2020 klassas Covid-19 som en pandemi av WHO (en epidemi som innebär kontinuerlig spridning över flera kontinenter utgör en pandemi).
- 1.2. Covid-19 utgör en epidemi i Sverige. Detta framgår bl.a. genom att regeringen den 11 mars 2020 beslutade om en förordning om förbud mot att hålla allmänna sammankomster och offentliga tillställningar (begränsning till 500 personer). Det åberopade grundlagsstödet för detta är enligt regeringen möjligheten att enligt Regeringsformen begränsa mötesfriheten och demonstrationsfriheten för att motverka farsot (epidemi).

2. MYNDIGHETS ÅTGÄRD OCH ARBETSMILJÖ

- 2.1. Nedan följer ett urval av åtgärder som kan ske i anledning av smittsamma sjukdomar såsom Covid-19. Uppräkningen är inte uttömmande.
- 2.2. Smittskyddslagen (2004:168)
 - 2.2.1. Smittskyddslagen innehåller föreskrifter om smittskyddsåtgärder som syftar till skydd av befolkningen mot spridning av smittsamma sjukdomar. Folkhälsomyndigheten ansvarar för samordning av smittskyddet på nationell nivå och varje region ansvarar för att behövliga smittskyddsåtgärder vidtas inom regionens område (om inte annat framgår av smittskyddslagen). Följande åtgärder (urval) kan ske med stöd av smittskyddslagen:
 - Tvångsundersökning vid misstanke om allmänfarlig sjukdom.

- Karantän av person som misstänks vara smittad (i en viss byggnad, i en avgränsad del av en byggnad eller inom ett visst område).
- Tvångsisolering av person
- Avspärrning av avgränsat område, med förbud att resa in eller ut ur området.

2.3. Arbetsmiljö

2.3.1. Vad avser arbetsmiljö finns generella föreskrifter rörande systematiskt arbetsmiljöarbete i *Arbetsmiljöverkets föreskrifter om systematiskt arbetsmiljöarbeteföreskrifter* (AFS 2001:1) och föreskrifter som berör smittsamma sjukdomar i *Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd om smittrisker* (AFS 2018:4). Nedan lyfts vissa viktiga punkter fram:

Systematiskt arbetsmiljöarbeteföreskrifter (AFS 2001:1)

- Arbetsgivaren skall regelbundet undersöka arbetsförhållandena och bedöma riskerna för att någon kan komma att drabbas av ohälsa i arbetet.
- Om någon arbetstagare råkar ut för ohälsa i arbetet ska arbetsgivaren utreda orsakerna så att risker för ohälsa kan förebyggas i fortsättningen.
- Arbetsgivaren skall omedelbart eller så snart det är praktiskt möjligt genomföra de åtgärder som behövs för att förebygga ohälsa i arbetet.

Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd om smittrisker (AFS 2018:4)

- På arbetsställen där det finns smittrisk ska arbetsgivaren vidta åtgärder för att undvika att smittämnen sprids, och se till att antalet arbetstagare som riskerar att utsättas för smittämnen hålls så lågt som möjligt.

3. FORCE MAJEURE – VAD ÄR DET?

3.1. I svensk lagstiftning finns det ingen lagreglering avseende force majeure, en juridisk term med franskt påbrå som förenklat kan översättas till ursäktligt avtalsbrott. Force majeure är ett begrepp som ofta används och som har sin grund i olika typer av klausuler i allehanda avtal. Vad som ska anses vara respektive inte vara en force majeure-situation har länge diskuterats inom svensk juridisk doktrin. Dessa diskussioner har sammanfattningsvis gått ut på om dels det köprättsliga kontrollansvaret ska kunna tillämpas på avtal generellt, dels om och hur analogier är möjliga att göra eller ej (dvs. att tillämpa en bestämmelse i lag på ett fall där uttrycklig lagbestämmelse saknas). Det köprättsliga kontrollansvaret regleras exempelvis i 27 och 40 §§ Köplagen och CISG artikel 79.1.

- 3.2. Det nämnda köprättsliga kontrollansvaret går i korthet ut på att en säljare inte är skadeståndsansvarig för fel eller försening av en vara om detta beror på ett hinder som ligger utanför säljarens kontroll och som säljaren inte skäligen kunnat förvänta sig vid köpet och vars följder säljaren inte skäligen kan undvika eller övervinna. Som exempel på sådana situationer kan nämnas att en myndighet i ett land beslutar att stänga ner fabriker i ett geografiskt område. En sådan situation kan med god grund göras gällande som en force majeure-situation för det fall leveranser måste stoppas av denna anledning. I situationer där det endast är en underleverantör som inte kan leverera eller där en nyckelanställd hos leverantören blir sjuk, är det oklart om det kan anses vara force majeure eftersom detta kan anses ligga inom leverantörens kontrollansvar.
- 3.3. Eftersom det inte finns någon uttrycklig lagreglering om force majeure kommer frågan om Covid-19 bedömas utifrån det exakta orsakssambandet mellan Covid-19 och leveransproblemet/förseningen. Därmed kommer dessa bedömningar att göras utifrån vad som framgår av parternas gemensamma avtal. Entreprenadrätten är inget undantag, utan dessa situationer får således bedömas utifrån vad som framgår av AB/ABT.

4. FRÅGOR I ANSLUTNING TILL PÅGÅENDE OCH AVSLUTADE ENTREPRENADER

4.1. Inledning

- 4.1.1. Nedan redovisas övergripande de mest centrala frågorna som kan väntas uppstå i anledning av Covid-19-utbrottet. Avslutningsvis tas vissa ytterligare frågor upp upplysningsvis.
- 4.1.2. När det i texten nedan anges förkortade hänvisningar till bestämmelser i AB 04 och ABT 06, såsom exempelvis "4:3", avses såväl AB 04 kap 4 § 3 som ABT 06 kap 4 § 3 (om inte något annat anges).

4.2. Om entreprenören hindras pga. förekomsten av en epidemi

- 4.2.1. Utgångspunkten i AB/ABT är att entreprenören har rätt till tidsförlängning om entreprenören hindras att färdigställa kontraktarbetena inom kontraktstiden, om hindret beror på en omständighet på beställarens sida eller på omständighet utanför entreprenörens kontroll. Bestämmelsen om hinder finns i 4:3, där p 1 avser hinder som orsakats av beställaren och punkterna 2-5 omständigheter utanför entreprenörens kontroll (force majeure).
- 4.2.2. Om entreprenören hindras pga. att det pågår en epidemi i samhället, kan flera av hindergrunderna i 4:3 aktualiseras. När det gäller mer generella samhällliga konsekvenser till följd av en epidemi kan 4:3 p 3 (som uttryckligen nämner epidemi) vara tillämplig. Om däremot entreprenören drabbas av uttryckliga åtgärder från myndighet är istället hindergrunden i 4:3 p 2 tillämplig. Vilken av grunderna som är

tillämpliga på en specifik situation har inte någon direkt betydelse, då båda grunderna kan leda till tidsförlängning, men inte till ersättning för den skada som entreprenören kan lida pga. hindret.

- 4.2.3. Rent generellt gäller att bevisbördan för att det faktiskt föreligger en omständighet som utgör hinder ett hinder, att hindret har inverkan på tiden samt i vilken omfattning ligger på entreprenören. Entreprenören ska kunna förklara vad för omständighet som utgör hinder och vilken konkret påverkan det får för arbetenas utförande. Detta primärt för att beställarna ska kunna förstå och ta ställning till begäran. Entreprenören har även en skyldighet att försöka begränsa effekterna av ett hinder genom omplanering så att resurserna nyttjas rationellt.

Epidemi

- 4.2.4. Hindergrunden "epidemi" i 4:3 p 3 tar sikte på de direkta följderna av att det pågår en epidemi, dvs. att entreprenörens anställda (och anställda i entreprenadkedjan) blir sjuka och att detta sker i annan omfattning än vad entreprenören normalt har att vänta (och planera för). Även indirekta följder av att det pågår en epidemi bör inkluderas i denna hindergrund, såsom att åtgärder måste vidtas pga. arbetsmiljöskäl, brist på varor, material, drivmedel etc. (men utan att detta beror på myndighetsbeslut).
- 4.2.5. För att det ska föreligga hinder behöver hindret dels vara ett hinder som beror på epidemin, dels ha en reell och faktisk påverkan på entreprenörens möjlighet att färdigställa arbetena inom kontraktstiden. Exempelvis bör det kunna utgöra ett hinder om entreprenörens kapacitet påtagligt minskas på grund av personalens insjuknande i Covid-19, och entreprenören av detta skäl inte kan färdigställa arbetena i tid. Skulle dock den aktuella entreprenörens samtliga kvarstående arbeten i entreprenaden vara hänförliga till underentreprenör som inte drabbats, är det inte säkert att det föreligger hinder. Det är påverkan i den enskilda entreprenaden som är avgörande.

Myndighetsbeslut

- 4.2.6. Hindergrunden "myndighetsbeslut" i 4:3 p 2 avser beslut av myndighet som medför allmän brist på hjälpmedel, material/vara eller begränsning av arbetskraft. Det första ledet (brist på hjälpmedel/material/vara) tar sikte på just *allmän* brist. Det ska alltså handla om myndighetsbeslut som har konsekvenser som är allmänna och sålunda påverkar alla. Att en brist uppstår hos en entreprenörs normala leverantör är alltså inte tillräckligt; bristen ska vara allmän.
- 4.2.7. Myndighetsbeslut som innebär att entreprenörens anställda inte kan eller får arbeta bör falla inom det andra ledet av bestämmelsen, begränsning av arbetskraft. Skulle exempelvis skolor eller förskolor stängas till följd av myndighetsbeslut och detta påverka tillgången till arbetskraft, bör hinder kunna föreligga enligt 4:3 p 2.

- 4.2.8. I övrigt gäller vad som framgår ovan rörande epidemi, dvs. att bristen ska ha en reell och faktisk påverkan på entreprenörens möjlighet att färdigställa arbetena inom kontraktstiden.
- 4.2.9. Huruvida endast svenska myndighetsbeslut avses i 4:3 p 2, eller om även utländska myndighetsbeslut omfattas, framgår inte av bestämmelsen. Frågan är dock mest av teoretiskt intresse då konsekvenser av utländska myndighetsbeslut bör rymmas inom 4:3 p 5 (se nedan).

Annat av entreprenören ej vållat förhållande

- 4.2.10. I 4:3 p 5 finns en mer allmänt hållen force majeure-bestämmelse, som anger att hinder kan utgöras av annat av entreprenören ej vållat förhållande, som entreprenören inte bort räkna med och vars menliga verkan entreprenören inte rimligen kunnat undanröja. Exempel på sådana förhållanden är om entreprenören inte kan erhålla leveranser av material eller varor på grund av att leverantör i annat land inte förmår att leverera till följd av Covid-19. Samma situation kan uppkomma om utländsk arbetskraft inte kan resa till Sverige på grund av reserestriktioner (som beslutats av utländsk myndighet). För att hinder ska föreligga ska den hindrande situationen dock inte kunna undanröjas inom rimliga ramar, exempelvis genom att förvärva material från annan källa eller anlita arbetskraft från annan plats.

Underrättelse

- 4.2.11. För att få rätt att lägga ett hinder till grund för tidsförlängning måste entreprenören underrätta beställaren. Underrättelsen behöver ske så snart entreprenören insett (eller borde ha insett) hindret och hindrets konsekvenser. Det finns inte något krav i AB/ABT på skriftlig underrättelse, men i de flesta administrativa föreskrifter förekommer skriftlighetskrav (se AFC/D.44). Det är även tillrådligt att alltid utföra underrättelser skriftligen.

Ersättning

- 4.2.12. Hinder enligt 4:3 punkterna 2-5 ger inte entreprenören rätt till ersättning från beställaren.

4.3. Om beställaren vidtar åtgärder som hindrar entreprenören

- 4.3.1. Om beställaren vidtar åtgärder som påverkar entreprenörens möjligheter att färdigställa arbetena i tid kan hinder uppstå. Avgörande för vilken hindersgrund som då är aktuell har stor betydelse för entreprenörens möjlighet att erhålla ersättning. Hinder som beror på beställaren eller något förhållande på beställarens sida enligt 4:3 p 1 ger entreprenören rätt till såväl tidsförlängning som skadestånd enligt 5:4. Övriga hindersgrunder ger endast rätt till tidsförlängning.

4.3.2. Vidtar beställaren åtgärder *till följd av* att beställaren är skyldig att vidta åtgärderna på grund av myndighetsbeslut är hindersgrunden i 4:3 p 2 tillämplig (och det rör sig sålunda inte om ett hinder som uppstått på grund av beställaren). Om en beställare dock självständigt vidtar åtgärder utan att vara skyldig att vidta åtgärderna, exempelvis stoppar en pågående entreprenad eller inför hindrande restriktioner kring arbetets bedrivande, kan ett hinder enligt 4:3 p 1 uppstå. Entreprenören kan då ha rätt att erhålla skadestånd enligt 5:4.

4.4. Om entreprenörens kostnader för entreprenaden påverkas

4.4.1. Om entreprenörens kostnader för utförande av arbete (arbetsprestation, hjälpmedel, material och varor) påverkas av den aktuella epidemin kan entreprenören i vissa fall få rätt att ändra redan avtalade priser.

4.4.2. Enligt 6:3 ska avtalat pris (för entreprenaden) ändras under vissa specifikt angivna förutsättningar:

(1) Kostnadsändring på grund av myndighets åtgärd, **eller** kostnadsändring som är förorsakad av krig eller annat krisförhållande med liknande effekt, **och som avser** förnödenhet eller tjänst som är nödvändig för entreprenaden.

(2) Kostnadsändring som beror på onormala prisförändringar avseende material som ingår i entreprenaden.

För både (1) och (2) gäller att kostnadsändringen ska ha varit oförutsebar och att den väsentligt ska påverka hela kostnaden för entreprenaden.

4.4.3. Den pågående epidemin skulle eventuellt kunna föranleda situationer som skulle kunna falla under punkt (1) eller (2). Möjligheten till prisändring med 6:3 som grund begränsas dock starkt av att den kostnadsändring som är för handen *väsentligen* ska påverka *hela* kostnaden för entreprenaden.

4.4.4. Vad gäller avtalade à-priser finns en bestämmelse avseende under vilka förutsättningar ett avtalat à-pris är tillämpligt vid ÄTA-arbeten. Av 6:6 st 3 följer att ett à-pris inte gäller arbete som tillkommer eller avgår under andra förutsättningar än dem som à-priset grundats på, såvida kostnaderna för arbetet påverkas. Det är inte uppenbart att bestämmelsen skulle vara tillämplig till följd av den pågående epidemin, eftersom bestämmelsen tar sikte på att det dels ska föreligga "andra förutsättningar", dels att dessa ska ha påverkat kostnaderna för arbetet. Endast omständigheten att kostnaderna för arbetet har påverkat bör inte vara tillräckligt, även om det inte kan uteslutas.

4.5. Hävningsrätt

4.5.1. Hävningsreglerna i AB och ABT innehåller vissa bestämmelser som kan bli relevanta utifrån krissituationer som pandemi och dess konsekvenser. Den mest närliggande är

regleringen av att både beställare och entreprenör har rätt att häva en entreprenad såvitt avser återstående arbeten, om den *"på grund av en omständighet, som har uppkommit utan parternas vållande, måste avbrytas under så lång tid att förutsättningarna för kontraktets fullgörande väsentligt rubbas"* (8:1 p. 11 och 8:2 p. 9).

4.5.2. Det är inte otänkbart att smittspridning och åtgärder för att minska smittspridning på sikt leder till en så ohållbar situation i en enskild entreprenad att det blir aktuellt med hävning enligt dessa bestämmelser. Till skillnad från när hävning sker på grund av omständigheter som är hänförliga till endera parten är det i sådana fall inte aktuellt med skadestånd på grund av hävningen (8:6 och 8:7).

4.6. Under garantitid och ansvarstid

4.6.1. Vad som har angetts ovan om hinder m.m. avser pågående entreprenader, dvs. entreprenader som ännu inte har avlämnats genom godkänd slutbesiktning (eller på annat sätt). För entreprenader som har avlämnats förekommer dock en (lång) relation mellan entreprenör och beställare, såväl vad gäller avhjälpande av fel som förelegat vid slutbesiktning (men som inte hindrat ett godkännande) som gällande felavhjälpande under garanti- och ansvarstid.

4.6.2. Till skillnad för vad som gäller under entreprenadtiden, finns det vad gäller felavhjälpande och fristen för felavhjälpande i 5:17 (utan dröjsmål och senast inom två månader) inte någon avtalad möjlighet för entreprenören att erhålla längre tid för felavhjälpande till följd av yttre och oförutsebara omständigheter (såsom epidemi).

4.6.3. För beställare behöver även garantibesiktningar avhållas före det att garantitiden går ut (för att ha åsyftad verkan). Det finns inte någon ensidig möjlighet att skjuta på garantibesiktningar förbi garantitidens utgång.

Oscar Wackling, advokat och partner Foyen Advokatfirma
oscar.wackling@foyen.se

Christoffer Löfquist, advokat och partner Foyen Advokatfirma
christoffer.lofquist@foyen.se

Richard Sahlberg, advokat och partner Foyen Advokatfirma
richard.sahlberg@foyen.se

Som medlem i SBR har du tillgång till 15 minuters fri rådgivning hos Foyen Advokatfirma. Rådgivningen når du på 08-506 184 00.